

Med verdensarv som reisemål

Vinlandskapet Langhe-Roero og Monferrato i Piemonte.

Av Bjørn Frode Moen

Den kjente amerikanske vinspaltisten Antonio Galloni sa engang «Hva hadde Piemonte vært, om det ikke hadde vært for vinen?» Selvsagt er det vinen Piemonte er kjent for; Barolo, Anas-Cetta, Barbaserco og Barbera som sluttprodukt. Men Langhe-Roero og Monferrato som er UNESCOs verdensarv er så mye mer!

I 2014 ble Langhe-Roero og Monferrato i Piemonte i Italia innskrevet på UNESCOs verdensarvliste. Kriteriene for innskriving viser til de naturgitte forholdene. Dessuten den kunnskapen som menneskene i regionen har hatt med seg gjennom generasjoner og de lange tradisjoner. Like viktig er menneskenes evne til å tenke tilpasning til nye tider og behovet for nye veier til bedre samarbeid. Det var mennesker som hadde drømmer og vilje til å skape som førte til at vinområdet i Piemonte ble internasjonalt anerkjent. Det var for vinen, tradisjonene og, like viktig, hvordan de gjennom samarbeid og utvikling i dag er underveis til nye mål.

Det er lang vei fra Langhe-Roero og Monferrato til Rjukan-Notodden. Ved første øyekast synes det også å være få likhetstrekk. Jeg ser likevel klare paralleller. Det er først og fremst det faktum at innskrivingen av begge verdensarvstedene har naturgitte forutsetninger. Og at det er dette som har inspirert menneskene til å se muligheter og skapt drømmer. I tillegg bør det vel også nevnes at vinlandskapene også regnes med som industriell verdensarv.

Det sies ofte at alt hadde vært enklere om avstanden mellom byene våre, Notodden og Rjukan, hadde vært kortere. Verdensarvstedet i Piemonte er dobbelt så stort som Rjukan-Notodden! Det er bundet sammen av landsbyer, vinmarker og et kulturlandskap som har mange fellestrekk, om vi tar med oss Lisleherad, Mæl, Skinnarbu og Fruktbygda i Sauherad. Men det er viktig at vinlandskapet har blitt enige om EN fortelling.

Norsk Hydros historie og UNESCO verdensarv Rjukan-Notodden har, som Langhe-Roero og Monferrato hatt betydning langt utover produktene elektrisk energi og kunstgjødsel. Bygninger, landskap, produkter og strukturer som er vernet eller fredet, er ikke i seg selv verdensarv, derimot ulike objekter som *representerer* verdensarven.

Rjukan-Notodden er en av ett tjuetalls industriarvsteder på UNESCOs verdensarvliste. Det er ifølge UNESCO et uttrykk for «gjennomgripende samfunnsendringer» og «en viktig tilvekst for menneskeheten på vitenskapens og ingeniørkunstens områder». Dette er vår fremragende universelle verdi. Hva vi fyller av innhold i *hvorfor* og *hvordan* vår fremragende universelle verdi skal formidles, er et spennende prosjekt.

For UNESCO verdensarven Rjukan-Notodden ble drømmene skapt i det dramatiske landskapet med fjell, fosser,

innsjøer og elvedaler, uten lange tradisjoner for annet enn mat på bordet og folkekunst. Det var i Vest-Telemark de fant kunnskap og tradisjoner som brakte Draumkvedet inn i vår tid. Levende slåttetradisjoner rundt Møsvatn gjorde Førnesbronnen og Falkeriset kjent. Men det var ikke Haavard Gibøen som fikk prege den utviklingen som skjedde på Rjukan-Notodden rundt år 1900.

Det var i de dager at det kom en fremmedkar til Rjukan og Notodden. Han hadde drømmer og viljen til å skape noe. Med gode, og kunnskapsrike venner, internasjonalt samarbeid og kapital ble det som siden er kalt *den andre industrielle revolusjon* skapt.

Bysamfunnene i Rjukan-Notodden ble inspirert av den store Russiske revolusjon, og fikk stor betydning i overgangen fra naturhusholdning til pengehusholdning. Her ble det skapt et miljø som ga grobunn for revolusjonære tanker; arbeidernes rettigheter, en ukes ferie og 8-timers dagen! Vi ser konturene av den norske velferdsstaten.

En viktig forutsetning for å se muligheter, den gang som nå, er kunnskap og et ønske om bruke denne kunnskapen. UNESCO verdensarven Rjukan-Notodden har i sin forvaltningsplan understreket behovet for å se statusen som inspirasjon til næringsutvikling, stedsutvikling og identitetsbygging.

Det er hevet over enhver tvil at vinen som produseres i Langhe-Roero og Monferrato gjør de som bor der stolte og bidrar til både nærings- og stedsutvikling. De er fremdeles underveis med utvikling av produktene sine, og gjennom dette holder de kulturlandskapet ved like. Vinproduksjon har, som produksjon av strøm og kunstgjødsel, både tilsiktede og utilsiktede konsekvenser.

De skal jeg ikke drøfte her, jeg vil heller mane til nye drømmer og en skaperkraft som ligner den som menneskene i Rjukan-Notodden gjennomlevde for mer enn hundre år siden.

Bjørn Frode Moen var verdensarvkoordinator i Notodden kommune da Rjukan – Notodden Industriarv ble innskrevet på UNESCOs verdensarvliste i 2015. Les ellers på nettet hans fortelling om prosessen som gav oss verdensarvstatus.

Spørsmål til teksten:

1. Hva var begrunnelsen for å innskrive de to stedene i Piemonte på UNESCOs verdensarvliste?
2. Hvilke likhetstrekk er det mellom disse stedene i Italia og Notodden-Rjukan Industriarv?
3. Hvor mange industriarvsteder finnes det? Gi noen eksempler. Søk på nettet.
4. Hvem er fremmedkaren som kom til Notodden og Rjukan på begynnelsen av 1900-tallet?
5. På hvilke måter kan den russiske revolusjon ha inspirert bysamfunnene i Notodden og Rjukan?

6. Hva ønsker Moen å oppnå med denne artikkelen?
7. Hva kan folk i vår verdensarv hente av inspirasjon fra disse stedene i Italia?

Fotos: Bjørn Frode Moen